

Kajkavska frazeologija

(Jela Maresić, Mira Menac-Mihalić: *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2008.)

Mnogi se čitatelji sjećaju knjige dr. Mire Menac-Mihalić *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj (S Rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom frazema)* tiskanoj 2005. god. Za tu smo knjigu ustvrdili da je, zbog svoje koncepcije i načina obradbe u određenom smislu pionirski pothvat u hrvatskoj dijalektnoj frazeologiji, pa time i leksikografiji uopće. Da nismo pretjerali, dokaz je i nagrada HAZU koju je dr. Mira Menac-Mihalić dobila za 2005. god. za područje filoloških znanosti. Ovo podsjećanje na navedenu knjigu dr. Mire Menac-Mihalić potrebno je zbog toga što je knjiga o kojoj je ovdje riječ njezin dostojan nastavak u nizu dijalektološkofrazeološke literature o hrvatskim govorima, dijalektima i narječjima. To je knjiga *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*, koju su zajedno izradile dr. Jela Maresić i dr. Mira Menac-Mihalić. I dr. J. Maresić i dr. M. Menac-Mihalić vrsni su istraživači hrvatskih narodnih govora i svaka je u svojem djelokrugu prikupila golem materijal za navedenu knjigu, a koja je, nakon već spomenute knjige, druga u nizu u biblioteci *Rječ-*

nici hrvatskoga jezika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Ovom se knjigom ostvaruje namjera i želja izdavača da se nastavi s obradbom frazeologije i drugih hrvatskih narječja. Veseli nas da je nakon frazeologije novoštokavskih ikavskih govora pred nama knjiga o frazeologiji dijela govora kajkavskoga narječja.

Prema naslovu knjige, u njoj se obrađuje frazeološka problematika na temelju građe prikupljene na križevačko-podravskom području u 8 naselja. To su: Bakovčice, Kloštar Podravski, Peteranec, Križevci, Podravske Sesvete, Virje, Veliki Raščani i Vrbovec. Kako same autorice kažu, to se područje, ovako općenito zemljopisno i dijalektološki određeno, unutar sebe donekle razlikuje pa se prema rezultatima dijalektoloških istraživanja cijela grupa klasificira u četiri dijalekta. To su: podravski, glogovničko-bilogorski, gornjolonjski i sjevernomoslavački. Predstavnici su tih dijalekata navedeni mjesni govori. Građa skupljena u tim govorima predstavljena je u ovoj knjizi, kao i u prethodnoj ovoga niza, na nekoliko razina, tako da knjiga ima rječnik frazema, rječnik istoznačnih i bliskoznačnih frazema, zatim križevačko-podravsko-standardnohrvatski rječnik manje poznatih riječi potvrđenih u rječniku frazema i na kraju standardnohrvatsko-križevačko-podravski rječnik manje poznatih riječi potvrđenih u rječniku frazema. Ova dva posljednja rječnika dobro su došla u ovoj knjizi jer je riječ

o narječju čiji je leksik slabije prepoznatljiv mnogim govornicima, posebno onima nekajkavskih idioma.

U rječniku frazema ima oko 3000 različitih frazema u oko 5500 primjera u rečenicama. Zgodno je spomenuti nesrazmjer u broju frazema u značenju ‘glup’ i onih u značenju ‘pametan’. Gluposti su posvećena 42 frazema, a pameti samo 6.

Na početku se knjige donose glavne osobine svih istraženih govora, zatim kratki prikaz frazeologije, što to ona jest te značenjska i strukturna obilježja frazema. Autorice nas upoznaju općenito s načinom izradbe rječnika frazema te kako su one postupile u ovom rječniku. Metodološki je građa obrađena po poznatim kriterijima obradbe frazeologije, što u obradbi dijalektne frazeologije podrazumijeva uspostavu uopćene natuknice-leksema i uopćenoga frazema. U uopćenim su se frazemima varijante svih razina morale svesti na jedan oblik i pri tome su se rabila dva kriterija: davala se prednost starijemu stanju ili pak oblicima koji su prevladavali u većini govora. Primjeri iz govora pokazuju različite varijante istoga frazema, ovisno o kojem je mjesnom govoru riječ. Upravo dijalektni primjeri daju pravu sliku konkretnoga govora i frazema u njemu.

Svi su uopćeni leksemi u polaznom obliku (N jd., infinitiv, m. r. itd.) ako je bilo moguće uspostaviti takvu strukturu. Uopćeni je leksem

u množini ako imenica pripada pl. t. (npr. imenica zubi u značenju ‘usta’), npr. *deti nekaj v zube* ili *nemati z čem zube pomočiti*.

Frazem je shvaćen u širem smislu pa se tako uzimaju primjeri s poredbama koje bi se mogle smatrati na granici frazema jer se u ovisnosti o kontekstu izričaj može shvatiti kao obična poredba (bez promjene značenja) ili kao frazem, kada značenje frazema ne odgovara zbroju značenja pojedinih leksema. Navedeni su i frazemi koji se u jednom kontekstu mogu smatrati izrekama, a u drugom frazemima. Prikupljene su i neke kletve, psovke i poslovice i tada se ne navodi točno značenje nego samo informacija da takav frazem-izričaj funkcionira kao kletva, psovka, poslovice i sl. U tu skupinu spadaju i prijekori pa se tako pod jednom od trideset natuknica *jezik* donosi tekst: *El ti neje već jezik ftrnul* pa se onda na desnoj strani u zagradama kaže da je to prijekor osobi koja previše govori.

Iza općega rječnika frazema donosi se na 137 stranica rječnik istoznačnih i blisko značnih frazema, pregledan i informativan rječnik u kojem se u nadnatuknici nalazi riječ koja najbliže određuje značenje frazema i ne mora uvijek biti riječ s točno odgovarajućim značenjem, nego upravo ona koja će razvrstati frazem u gnijezdo frazema sličnoga značenja. Npr. pod natuknicom *razići se* donose se značenja: ‘otići svatko na svoju stranu; otići po svijetu; otići od kuće, raseliti

se', u frazemu: *raziti se (razbežati se) kak rakova deca*.

Kad nekoliko frazema ima isto značenje, ono se navodi samo kod prvoga frazema, a ostali se nižu abecednim redom. Na taj su način sinonimni frazemi jedan uz drugoga, a pod istom će natuknicom biti i bliskoznačni frazemi.

Iza dvaju navedenih rječnika manje poznatih riječi potvrđenih u rječniku frazema donosi se devet karata na kojima su prikazane neke od glavnih jezičnih diskriminanta tipičnih za pojedine istražene govore. To su: *Karta Hrvatske s označenim obrađenim punktovima križevačko-podravskoga dijalekta; Karta obrađenih punktova križevačko-podravskih kajkavskih govora; Akcentuacija; Obezvučenje zvučnih suglasnika na kraju izgovorne cjeline; Refleksi nazala *q i slogotvornoga *l̥; Instrumental jednine imenica e-vrste; Dativ i lokativ jednine imenica e-vrste; Množinski padeži, imenička deklinacija; Upitna zamjenica za živo*.

Na kraju je popis respektabilne literature sa 79 bibliografskih jedinica.

Vrijednost se i značenje ove knjige ogleda u nastojanju autorica da se zabilježi i sačuva sadašnje stanje u govorkama križevačko-podravskoga dijalekta, a za što je zadnji čas jer su se ovi govori, zbog niza okolnosti (i jezičnih i izvanjezičnih) ponajviše mijenjali u odnosu na druge kajkavske govore. Promjene se nastavljaaju, a njihovu je bogatu fra-

zeologiju trebalo sačuvati, tim više što se u frazemima u znatnoj mjeri još čuva petrificirano starije stanje jezika.

Vesna Zečević